ELEMENTE ROMÂNEŞTI ÎN VOCABULARUL LIMBII BULGARE
(Pe baza Atlasului dialectal bulgar)

Paraschiva Boboc
Universitatea *Ovidius* Constanța

Éléments roumains dans le vocabulaire bugare – Atlas Dialectal Bulgare (Résumé)

Notre exposé essaie de distinguer les emprunts d'origine roumaine entrés dans le vocabulaire de la langue bulgare par voie orale et leur répartition sur le territoire actuel de l'Etat Bulgare. Nous avons pris en considération les résultats des recherches récentes provenant de la géographie linguistique, de l'étymologie, de la lexicographie et de la réalité ethno-culturelle. Nous avons constaté que les réponses offertes aux nombreuses questions du questionnaire lexical bulgare sont des mots d'origine roumaine: mămăligă, mălai, leucă, bordei, cucuruz, barză.

Pornind de la rezultatele existente astăzi în domeniul geografiei lingvistice, al etimologiei şi al lexicografiei, încercăm în lucrarea de față să distingem împrumuturile de origine română pătrunse în vocabularul limbii bulgare pe cale orală şi repartiția lor pe teritoriul actualului stat bulgar. Urmărind latura semantică, dar mai ales aria de răspândire, am studiat datele Atlasului dialectal bulgar, comparându-le cu informațiile oferite de atlasele lingvistice româneşti şi, pe cât ne-a fost posibil, am luat ca reper lucrări lingvistice cu referiri la împrumuturile româneşti din limba sârbo-croată, pentru a arăta comunitatea împrumuturilor româneşti prezente în cele două limbi sud-slave vecine.

Hărțile *Atlasului dialectal bulgar* demonstrează că numeroase întrebări ale chestionarului lexical capătă drept răspuns cuvinte de origine română. Unele dintre ele, aşa cum se va vedea, posedă trăsături fonetice arhaice, ceea ce permite fixarea lor în spațiul temporal al primelor contacte slavo-române. Altele au o distribuție mai restrânsă, dar ariile lor configurându-se în extensia ariilor de răspândire a termenilor româneşti pe teritoriul român şi sunt rezultatul conjuncturii istorice şi etnoculturale manifestate în ultimele secole ale mileniului doi.

Cuvintele de origine română, răspândite pe un teritoriu relativ întins sau restrâns, deşi întrebuințarea lor nu este uniformă, ocupa aproape toate

ISSN – 12223 – 7248 © Ovidius University Press

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

compartimentele chestionarului, ceea ce permite repartizarea lor pe grupe tematice, astfel, determinându-se importanța lor în sistemul lexical al limbii bulgare.

1. **Cuvinte răspândite pe un teritoriu relativ întins, referitoare la cultura materială, casa şi gospodăria țărănească.**

Мамали́га / **mamaliga** ”качамак” - “mămăligă”, мамалиги ”жълти петна по лицето”- “pete galbene pe față”, мамалю́га (Duvernois. 1167; Gherov, III, 47; *BER* III, 632; Capidan, 225; Niță-Armaş şi col., 90; Osman-Zavera, *Împr. (rez.), 26).*

Corespunde cuvântului românesc *mămăligă*, hărțile atlasului fiind realizate pe baza materialului cules pentru întrebarea 132, “названия за качамак“ - “denumiri pentru mămăligă“.

Sunt cartografiate formele мумали́га, мамали́га, мамули́га, мом али́га, умали́га, мумъли́гъ, мъмъли́га, explicabile prin trăsăturile fonetice ale graiurilor în care este în uz.

Aria de răspândire, compactă, cuprinde regiunea Dobrudja şi Câmpia Dunării până la linia Sviştov-Pavlikeni-Dreanovo-Treavna, traversează Stara Planina incluzând județele Nova Zagora, Sliven, Iambol, Karnobat, Aitos şi Burgas. Se conturează încă trei arii, cu aspect insular, care cuprind satul Jrebino şi satul Goleam Dervent din județul Elhovo şi munții Rodopi – Korovo, județul Velingrad (*BDA* I, h. 214, II, h. 225, III, h. 244; cf. *ALRM*, s.n., III, h. 922).

Întrebuințarea împrumutului românesc **мамали́га** este semnalată şi în graiul regiunii Kiustendil (*Bălg. dial.*, I, 236)

Volumul IV al ***Atlasului lingvistic bulgar*** nu cuprinde harta respectivă, motivând că răspunsurile subiecților investigați sunt invariabile.

O distribuție la fel de mare are şi termenul bulgăresc **влашеник**, a cărui arie se intersectează la nord-est cu aria de răspândire a termenului **мамалига**, prelungindu-se spre sud, de la Burgas până la granița administrativă cu statul turc şi simțit de subiecți ca “mai vechi", ceea ce confirmă ideea că mai întâi intră în circulație denumirile cu sens generic, apoi efectuându-se şi împrumuturile termenului “tehnic".

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

Барабо́**й** / **baraboj** ”картофел**ь**, *Solanum tuberosum*”-“cartof, *Solanum tuberosum*” (*RBE* I, 415; *BER* I, 32; Duvernois, 57; Gherov, I, 25; Niță-Armaş, 74; Osman-Zavera, *Împr(rez.)*, 23).

Termenul este cartografiat ca răspuns la întrebarea 133 ”названия за картофи” - "denumire pentru cartofi", iar marea diversitate de variante fonetice în graiurile bulgăreşti este explicabilă prin modalitățile specifice de pătrundere orală, receptare şi asimilare. Astfel, au fost înregistrate variantele **бъръбо́й**, cu reducție a vocalelor neaccentuate, **барамбо́й**, cu epenteză favorizată de prezența consoanei bg. [р], **брамбо́й, брабо́й, барбо́й**, sincopate ca în **рапта** î.l.d. **работа**, **кошк'и** î.l.d. **кокошки**, cu bg. [**р**] sonant **брбо́й** ca în **грне** î.l.d**. гърне**, **парапо́йки** şi **тарабо́йки**, **[б] > [п, т]** fonetisme dialectale care se manifestă în cuvinte des întrebuințate, forme obținute cu siguranță din **бараб**о́**й**[1].

Hărțile atlasului relevă o răspândire foarte mare a cuvântului **бараб**о́**й**, aria lui înscriindu-se în interiorul ariei termenului картоф/и/. Cuprinde Câmpia Dunării până la afluentul Skăt, zona meridională a munților Stara Planina, Câmpia Tracă până la linia Stara Zagora, Cirpan, Părvomai, munții Rila şi zona nord-estică a Rodopilor.

Ca răspândire teritorială, împrumutul rom. бараб**о́**й ocupă locul doi dintre denumirile ***cartofului*** (*BDA* I, h. 223; II, h. 233; III, h. 253; IV, h. 321; cf. *ALRM, s. n.*,, III, h. 915).

În interiorul acestor arii se întrebuințează denumirile primare, de identitate etnică, formate spontan pe teren bulgăresc **вла́шки боп, ула́шки боп** ca sinonime a termenului **бараб**о́й. Bg. **бараб**о́**й** corespunde termenului românesc ***baraboiu*** (*DLR*, I, partea I, 488), fiind împrumutat odată cu planta importată în 1825 de către grădinarii bulgari din Leaskoveț[2]. Pătrunderea plantei, dar şi instaurarea cuvântului românesc în graiuri, a fost favorizată şi de contactele directe ale populațiilor române şi bulgare, intense pe vremea războiului ruso-turc din Crimeea, urmat de războiul ruso-turc din 1877-1878 la care este ştiut, au participat şi trupele române.

Ле́вка / l**evka**”част от волска кола - криво дърво, коетo св ързва върха на климията с края на оста“ - “piesă a carului - lemnul încovoiat, care leagă vârful inferior al loitrei cu capătul osiei” (*RBE* VIII, 554; *BER* III, 339; Gherov, III, 8; Andreicin, 411).

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

Sunt cartografiate formele, adaptate fonetismului graiurilor nord-estice, **ле́фка** (cu asimilaţia **[ф]>[в]**), **л'о́ка** (< rom. dial. ***liocă***), **йо́фка** (decompoziţie şi iotare; cf. **поя́та[пойа́та**]), ca răspuns la întrebarea 183 "названия за левки на волска кола" - "denumiri pentru leuca carului".

Aria de întrebuinţare a termenului **ле́вка** are graniţele: la nord, fluviul Dunărea, la vest Iugoslavia, la sud, linia Berkoviţa-Botevgrad care continuă spre nord până la Lukovit, apoi merge pe cursul râului Iskăr până la Dunăre. La est de aria "левка" s-a răspuns cu **л'о́**ка, în localitatea Dolna Beşoviţa din judeţul Vraţa este cartografiată forma **йофк**а (*BDA* IV, 368; Bernard, 348).

Este interesant de adăugat că termenul pl. **ле́вки** se întrebuinţează în judeţul Vraţa cu înţelesul "membre omeneşti curbate, strâmbe", metaforă populară a cuvântului tehnic (*BER* III, 339; *RBE* VIII, 554).

Corespunde termenului ***leucă, liocă*** (*DLRM*, 464; cf. *ALRR, Munt., Dobr*., II, h. 249; v. Bernard, 346) fonetismului bulgăresc fiindu-i specifică articularea grupului vocalic [**eu**] din cuvinte de origine străină prin epenteză [й]şi [в<u],evitând hiatul[3].

Etimologia termenului românesc este pusă în legătură cu termenul bulgăresc, dar diversitatea variantelor fonetice, înţelesul şi distribuţia lui în dialectele din nordul teritoriului bulgar, sunt argumente care sprijină ipoteza originii româneşti a bg. **ле́вка** (vezi h. 8; cf. *ALRR Munt. Dobr.*, II, h. 249). La aceasta se adaugă şi faptul că acest cuvânt nu este cunoscut decât în graiurile sârbocroate (**lêvča**) şi în cele bulgăreşti (cf. Mihăilă, *Împrumuturi*, 24, nota 5)[4]. Alături de faptul că termenul românesc a generat şi derivate (*a leuci*, cf. *DLRM*, 464) menţionăm şi primele lui atestări ca nume de persoană şi de locuri în secolul al XV-lea, pe teritoriul României (Mihăilă, *DLRV*, 148).

2. Cuvinte răspândite pe un teritoriu restrâns

2.1. Cuvinte referitoare la cultura materială, casa şi gospodăria ţărănească, viaţa pastorală, aşezări.

Борде́й / bordej"ниска схлупена къща" - "casă mică, dărăpănată", "изба, зимник"-"pivniţă, beci", "maison délabrée" (*BER* I, 68; *RBE* I, 745; Niţă-Armaş şi col., 76; Andreicin, 71).

Provine din ***bordei***, termen cu care s-a răspuns la întrebările 109 "названия за помещението, в което се намира огнището" - "denumiri pentru încăperea în care se află vatra" şi 110

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

“названия за помещението, в което се спи“ - “denumiri pentru încăperea în care se doarme”.

În hărţile atlasului termenul nu apare cartografiat, dar este menţionat în comentariile hărţilor 297 şi 298, vol. IV, cu numerele corespunzătoare satelor Brăşleanița şi Bojurița din județul Pleven.

Aşa cum semnalează lucrările de dialectologie, **бордéй şi бурдéй** (cu reducţia **о>у**) se întrebuinţează în graiurile din județele Troian, Sviştov şi Silistra, iar aria de răspândire fixată în nordul Bulgariei îl relevă ca împrumut efectuat în condițiile de contact lingvistic (cf. *ADC*, I, h. 3).

În comentariul hărţilor anchetatorii au adus precizarea că **бордéй** a început să fie “concurat”, după primul război mondial, de sinonimul mai nou **къшти** (*BDA* IV, comentariul la h. 297, 298; cf. *Bălg. dial.*, III, 295; IV,192). Observaţia aceasta, dar şi înţelesul “locuinţă primitivă”, ne îndreptăţesc să considerăm că împrumutul românesc a fost întrebuinţat în vocabularul bulgar din perioada contactelor lingvistice timpurii ale celor două popoare.

În legătură cu sensul corespondent la noţiunea “încăpere în care se află vatra”, considerăm că acesta a fost înţelesul primar, fiind ştiut că, în general, omul simplu locuia odinioară într-o singură încăpere, împreună cu întreaga familie, prevăzută, desigur, cu vatră.

Прúспа / prispa “покритата тераса пред къщата” - “terasa acoperită din faţa casei” (întrebarea, 112); “покрытая тераса перед домом” (Mladenov, 29).

Atlasul lingvistic bulgar îl prezintă ca termen întrebuinţat într-o arie restrânsă între Tutrakan şi Silistra, deci în imediată vecinătate cu teritoriul limbii române (*BDA* II, h. 211; cf. *NALR., Olt.*, II, h. 190; *ALRR Munt., Dobr*., II, h. 54).

Corespunde termenului ***prispă*** (în română a pătruns din limba ucraineană) împrumutând doar sensul propriu (*DLR*, t. VIII, partea a 5-a, 1506).

Поя́та / pojata”къшла, агъл, бачия; кошара, сайя, слон с зи мовище за добитък”-“sălaş, oierie, băcie; stână, staul, adăpost pentru animale prevăzut cu rezervă de hrană pentru ei” (*BER* V, 575: indică etimonul

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

românesc şi expune, succint, părerile legate de originea cuvântului; Gherov, IV, 254; Andreicin, 718).

Cu **пойáта** s-a răspuns la întrebarea 170: "названия за закритото помещение за овци в селото" - "denumiri pentru încăperea acoperită pentru oile din sat".

Termenul este cartografiat doar în volumul IV al atlasului, răspândirea lui formând arie conturată, la vest, de graniţa cu Iugoslavia, iar la nord de Dunăre până la gura de vărsare a râului Lom. De aici spre Montana, traversează judeţele Vraţa, Berkoviţa, Svoghe, nord-vestul judeţului Sofia şi se prelungeşte spre Vest, până la graniţa cu Iugoslavia, trecând prin judeţele Breznik şi Trăn (*BDA* IV, 354).

Monografiile zonale şi localizarea cuvântului, realizată de autorii dicţionarului etimologic, semnalează prezenţa împrumutului românesc şi în sud-vestul Bulgariei: în judeţele Radomir, Pernik, Dupniţa, Blagoevgrad, Slivniţa, Kiustendil (*Trudove,* I, 248; *Bălg. dial.*, II, 98; I, 261).

Tot cu termenul **пойáта** s-a răspuns şi la întrebarea 169 "названия за помещението за волове, крави, коне" - "denumiri pentru sălaşul pentru boi, vaci, cai" întrebuinţat cu acest înţeles în s. Brakiovţi, judeţul Godeci, fiind folosit şi în mediul urban (*BDA*, IV, 353). În folclorul din zona Pernik acest termen este folosit cu sensul "sălaş" alături de **бачúя** / ***bacija*** **< rom.** ***băcie*** cu sensul "turmă" (Arnaudov şi col., VII, 289).

Formele înregistrate de anchetatori, **пуйáта** şi **повáта**, sunt explicabile prin influenţele fonetice interdialectale şi anume, reducţia **[o]>[y],** respectiv, apariţia lui [**в**] în faţa vocalei iotate, ca în **доя > дова, крои > круви, тояга > тов'ага**[5].

Provine din termenul românesc ***poiată*** (*DLR*, VIII, partea a 4-a, 352), iar identitatea semantică şi fonetismul, specific limbii române comune, fiind evidente, include cuvântul bulgăresc **пойáта** în grupa împrumuturilor efectuate în perioada de contact lingvistic româno-bulgar, intens exercitat în teritoriul de vest al Bulgariei actuale[6].

Малáй / malaj " кукурузно брашно; просеник" - "făină din porumb; pâine din făină de mei"; "царевичен хляб; царевично брашно-Северна България" - "pâine din porumb; făină din porumb - în Bulgaria de nord" (*BER* III, 624; Mladenov, 29; "farine de maïs"; mets préparé avec de la

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

farine de maïs et du lait (ou de pâte levée, à la farine de maïs, cuite au four" (Niță-Armaş şi col., 90). Răspunsurile la întrebarea 131 "как се нарича в говора царевичният хляб" - " cum se spune în grai la pâinea din făină de porumb" sunt incluse în h. 312, vol. IV. Volumele I, II şi III nu conțin harta respectivă.

Sunt cartografiate variantele **мала́й**, **мъла́й**, **мъла́енка** (**мъла́й** + formantul morfologic al substantivelor bulgăreşti de gen feminin -**енка**) care concordă, fonetic şi semantic cu termenul ***mălai*** (*DLR*, VI, fasc. a 3-a, 232; *ALR* , s. n., I, h. 798, 970).

Cuvântul se întrebuințează în nordul Bulgariei, aria de răspândire, restrânsă, cuprinzând localitățile aşezate pe ambele maluri la vărsarea în Dunăre a râului Osăm (Jernov, Văbel, Muselievo, Liubenovo, Novacene) şi satele Slaveanovo, Pordin, Pelişat din județul Pleven (*BDA* IV, h. 312).

Părerea lui M. Mladenov că lărgirea sensului "кукурузная мука" - "făină din porumb" > "мамалыга" - "mămăligă " s-a produs pe teren bulgăresc, este mai greu de acceptat, ***mălai*** fiind termen polisemantic în română, iar graiurile româneşti având ***mălàță***, "mămăligă", ***mălaie***, s. f. ***mămăligă***<***mălai*** (*DLR*, VI, fasc a 3-a, 237). În plus, satul Lileak din județul Tărgovişte, unde este semnalat acest sens, se află în interiorul ariei de răspândire a termenului, împrumutat din limba română, **мамалига** (cf. h. 9) ceea ce dovedeşte că **малай** a fost împrumutat cu mai multe sensuri româneşti, la această adăugându-se şi forma contrasă **мамала́й** întâlnită în satul Văbel, județul Tărgovişte (*BDA* II, h. 225).

La întrebarea 161 "названия за ямурлук" - "denumiri pentru zeghe", în satul Babovo județul Ruse s-a răspuns cu termenul **бу́ндъ** / **bundă** (*BDA* II, h. 249).

M. Mladenov (*El. rom.*; 266) semnalează prezența acestui cuvânt în graiul satului Reahovo, jud. Ruse, unde este întrebuințat cu sensul "un fel de haină păstorească din piele", deci, şi aici prezentând o identitate formală şi semantică cu rom. ***bundă*** (*DLR*, t. I, partea I, 694).

Cuvântul **бу́нда** este înregistrată în lucrările lexicografice publicate de Gherov (I, 85) şi Duvernois (I, 173), acesta din urmă punându-l în legătură cu magh. ***bunda***.

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

Dicţionarul etimologic, sub redacţia lui Vl. Gheorghiev, localizează termenul în aria de vest ca împrumut din limba maghiară prin filiera sârbă (*BER* I, 90).

Sub raport fonetic şi semantic (bg. **бу́нда**, sârb. ***бу́нда***, ucr., pol. ***bunda***, rom. ***bundă***: magh. ***bunda***) cuvântul se dovedeşte neutru, în vestul Bulgariei, în cazul acesta existând premisele de pătrundere prin filieră sârbă.

Cartografierea cuvântului, însă, în judeţul Ruse, deci, în imediata vecinătate cu teritoriul român, sprijină ipoteza, formulată de M. Mladenov, despre posibilitatea de împrumut dublu: din maghiară prin filieră sârbă în graiurile de vest şi din română în cele de est (cf. *ALRM*, s.n. III, h. 1006, "***bundă***").

Баéр / **baer**„низ от стари пари, с който млади булки си к ичат главата"-"şirag/salbă /din bani vechi cu care nevestele tinere îşi împodobesc capul" (*RBE* I, 375; Mladenov, *Tălk.*, 98; Gherov, I, 21); "collier de monnoies anciennes, porte en guise d'ornement" (Niţă-Armaş şi col., 74: autorii indică originea românească şi bibliografie). Supoziţia **баéр** = **баи́р** "нещо високо, изпъкнало"-"ceva înalt, proeminent" < tc. **bayır** (*BER* I, 26) sub raport semantic nu este convingătoare.

Cuvântul bulgăresc însumează datele fonetice şi semantice ale termenului ***baier/ă/*** (*DLR*, t. I, partea I, 432; *DLRM*, 63) fiind consemnat ca răspuns la întrebarea 168: "названия за мъниста" – "denumiri pentru mărgele (din sticlă)".

Împrumutul românesc, înregistrat cu formele diminutivale **ба́йърчитъ**, **ба́ирчата**, **ба́ирчита** se întrebuinţează pe două arii restrânse. Prima se conturează în jud. Sredeţ-Grudovo, cuprinzînd localităţile situate între malul stâng al râului Sredeţka reka, Bakadjiţite, Hisar şi Rusokastrenska reka, a doua arie cuprinde aşezările judeţului Iambol aflate în triunghiul format de lacul Ovcearița, râul Kalniţa şi Manastirski văzvişenia. În aceasta ultimă grupare intră şi s. Gledaceno, situat la sud de oraşul Radnevo.

Cu totul izolat, în satul Bukovo, jud. Smolean, această podoabă feminină a fost numită de informatori cu termenul **ба́йник**, formă augmentativă, în legătură evidentă cu **баéр** < ***baier/ă/*** (*BDA* I, h. 250).

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

2.2. Cuvinte referitoare la floră.

Кукуру́з / **kukuruz** "растението царевица, ***Zea Mays***" - "planta porumb, *Zea Mays*" (*RBE* VIII, 340, indică etimologie românească; *BER* III, 109, presupune origine românească şi citează bibliografia legată de originea şi răspândirea termenului; Duvernois, 1068; Gherov, II, 430, menționează că şi fructul este numit la fel).

Cu termenul **кукуру́з** s-a răspuns la întrebarea 129 "названия за царевица" - "denumiri pentru porumb", în graiurile din nord-vestul teritoriului bulgar fiind înregistrate formele aflate în uz, **кукуру́с**, **кукру́с**, **куку́рус**, **кукръс**, **куру́с**, şi adaptate la sistemul fonetic dialectal bulgar.

Granițele zonei de întrebuințare, conform atlasului sunt: la nord - Dunăre, la vest – Iugoslavia, la sud hotarul este conturat de satele Diva Slatina, Dălghi dol (jud. Montana), Bărzia, Zanojene (jud. Berkovița), Ocindol, Osenovlog, Iablanița (raionul Svoghe), Saranți, Cekanovo, Makoțovo (raionul Elin Pelin), Pirdop, iar de aici linia estică limitativă a ariei continuă cu satele Goleama Jeleazna (județul Troian), Galata, Brestnița (județul Teteven), Dermonți, Todoriceane, Reseleț (județul Lukovit) se prelungeşte spre nord, incluzând localitățile aşezate pe ambele maluri ale râului Iskăr până aproape de vărsarea lui în Dunăre. (*BDA* III, h. 250, h. 318).

În această arie de răspândire compactă, doar în câteva puncte nu este înregistrat termenul **кукуру́з**.

Vecinătatea ariei cu teritoriul român este un indiciu relevant că numele a fost împrumutat împreună cu planta *Zea Mays*. Un argument în plus îl constituie atestarea numelui şi începutul cultivării plantei în Transilvania şi Țara Românească din a doua jumătate a secolului al XVII-lea, în timp ce pe teritoriul Bulgariei informațiile despre cultivarea acestei plante datează din 1873[7]. Graiurile bulgăreşti, în genere, păstrează numele focarelor secundare de răspândire a plantei *Zea Mays*, reflectate în originea aducătorilor, direcția de pătrundere devenind astfel transparentă:**ара́бка**, **ара́пка**, **ра́пка**, **гре́чка**

În acest context se înscrie şi denumirea porumbului **вла́шка** / **vlaška**(**wла́шка**, **ула́шка** - cu labializarea consoanei inițiale, pl. **вла́шки**) răspândit în sud-estul Bulgariei şi relevând pătrunderea plantei şi numelui din România (*BDA* I, h. 220). Sensul "porumb" este atestat şi în folclorul județului Malko Tărnovo (Arnaudov şi col., VI, 370).

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

Pe teritoriul acestei arii, în zona malului drept al râului Fakiiska se întrebuiţează cuvântul **wла́шка** pentru denumirea fructului cu boabe (întrebarea 130 a) şi **wла́шковина** (întrebarea 130 b), pentru denumirea fructului fără boabe (*BDA* I, h. 221, h. 222).

Мамýл / **mamul** pl. **мъмýле** este termenul sinonim pentru **кукурýз** "planta *Zea Mays*", întrebuinţat în s. Ribariţa (raionul Teteven), s. Mlecevo (raionul Sevlievo), s. Şipka şi s. Şeinovo (raionul Kazanlăk), aria având aspect "insular" (*BDA* I, 220, IV, 318).

Considerându-l mai vechi, informatorii au răspuns cu acest termen la intrebările 129 "названия за царевица" – "denumiri pentru porumb" şi 130 a "названия за царевичен кочан със зърна" – " denumiri pentru ştiuletele de porumb".

Lucrările dialectologice zonale semnalează prezenţa termenului **мамýл**, pl**. мамýли**, cu variante fonetice specifice graiurilor, în judeţul Troian; localitatea Enina din jud. Kazanlăk; localităţile Klisura, Koprivştiţa, Levskigrad, Kotel, Kolarovgrad; s. Tarfa, jud. Ceataldja; s. Dolno Ezerovo din jud. Burgas, lărgind apreciabil aria de răspândire conturată de hărţile atlasului[8].

De originea împrumutului românesc sunt legate câteva ipoteze.

G. Weigand[9] presupune pătrunderea plantei din Spania şi Veneţia, iar formarea termenului **мамýл/и/** realizat pe teren bulgăresc dintr-un verb onomatopeic, **мамóля** "говоря неясно, фъфля" - "a vorbi neclar, a sâsâi", supoziţie neplauzibilă sub raport semantic (*BER* III, 633). St. Stoikov (*Trudove* IV, 136) atribuie cuvîntului şi plantei origine turcă, dar aria de răspândire infirmă această părere.

Întrucât termenul se înscrie în sfera semantică "hrană" poate fi reconsiderată ipoteza formulată de St. Mladenov (*Ет. р.*, 288) care pune **мамýл/и/** în legătură cu ***mămăligă***[10]. La aceasta adăugăm observaţia că aria de răspândire a cuvântului în discuţie coincide cu distribuţia termenului **мамали́га**, hrană specifică traiului românilor din totdeauna, iar transferul de sens nu ridică probleme de ordin lingvistic: **мамали́га > мамýл** "planta din care se prepară mămăliga".

Deşi în lucrarea de faţă nu ne preocupă calchierea lingvistică produsă în vocabularul bulgar sub influenţa limbii române, în sprijinul teoriei de

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

"expansiune" a plantei şi denumirile ei româneşti[11] cu direcţia nord-sud, credem că este util să menţionăm existenţa termenului **гълъб/и/ / gălăb/i/** "planta Zea Mays"<***porumb***, care formează o arie distinctă în nord-estul Bulgariei, ocupând raionul Silistra, Tutrakan, Ruse, Popovo, Razgrad, până la râul Baniski Lom (*BDA* II, h. 230). Pe aceeaşi arie, mai puţin zonele Silistra şi Tutrakan, este întrebuinţat şi cu sensul "fructul porumbului cu boabe" (întrebarea 130 a; *BDA* II, 231).

Termenul **гълъби́ци / gălăbici** este înregistrat de anchetatori, cu totul izolat, în raionul Sredeţ, s. Jeleazkovo (*BDA* I, 220).

Cu termenul **ба́рдза / bardza** s-a răspuns la întrebarea 150 "названия за щъркел" - "denumiri pentru barză".

Sub raport fonetic şi semantic acest element lexical corespunde termenului ***bardză*** > ***barză*** (*DLR*, t. I, partea I, 505; Mladenov, 28).

Aria de răspândire, foarte restrânsă, ocupând zona între judeţele Silistra şi Tutrakan, dar continuantă a ariei de răspândire a termenului românesc ***barză, bardză*** este un indiciu sigur pentru originea lui românească (cf. *BDA* II, h. 242 şi *ALR*, s. n. III, h. 694 "barză").

2.3. Cuvinte referitoare la corpul omenesc.

Буш /abuš şi **бу́шник, бушни́ца / bušnik, bušnica**, cu formanţi **-ник, -ница** şi explicaţia: "кога си свие някой пръстите в дланите, та му стане ръката на топ; юмрук" - "când îşi strânge cineva degetele în aşa fel încât mâna îi devine ghem; pumn" (Gherov, I, 89; Pancev, 41; *BER* I, 95, derivate citate sub articolul **бу́ша, бу́швам, бу́шна**; Mladenov, 28: autorul pune termenul bulgăresc în legătură cu ***buşi***, pentru care însă presupune origine bulgară).

Harta a fost realizată pe baza răspunsurilor date la întrebarea 199 "названия за юмрук " - "denumiri pentru pumn".

Cuvintele formate pe baza etimonului românesc **- бу́шник, бушни́ца < буш**, sunt întrebuinţate în graiul zonelor Pleven, Nikopol, Svişţov şi Silistra (*BDA*, IV, h. 342; Mladenov, 28).

Aria de răspândire, conturată în nordul Bulgariei, într-un spaţiu aflat în vecinătate cu graiurile româneşti este un indiciu în plus pentru originea

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

românească a termenului **буш**, a cărui forma internă s-a pierdut, în graiurile bulgăreşti fixându-se formele secundare.

Corespunde termenului ***buş*** cu înțelesul originar "pumn" din expresiile ***/a cădea/ în patru buşi, /a umbla, a se târî/ de-a buşile/a/, de-a buşa***, atestat în dacoromană, meglenoromână şi aromână (*DLR*, t. I, partea I, 705).

2.4. Cuvinte referitoare la fenomene ale naturii.

Джéр, **джи́р / džer, džir**, atestat ca răspuns la întrebarea 201 "н азвания за скреж" - "denumirea pentru chiciură".

Aria de răspândire, restrânsă, cuprinde zona dunăreană între localitățile Sviştov şi Nikopol prelungindu-se până la localitatea Levski (*BDA*, II, h. 278).

În localitatea Stanevo, jud. Lom, cu termenul **Джерáта** "кладенче при Станево, Ломско"(*BER* I, 360) este numită o fântână**.**

Bg. **джéр**, varianta **джи́р**, corespunde termenului ***ger*** "temperatură foarte scăzută (în toiul iernii), frig mare cu îngheț" (*DLR*, II, partea I, 331), evoluția semantică în limba bulgară fiind uşor de înțeles.

Forma **джи́р** se explică sub raportul caracteristicilor fonetice specifice graiurilor dunărene **([и]** î.l.d. [**е**], cf. *BDA* II, h. 20, 51, 51; Mladenov, 28).

Configurația ariilor de răspândire a elementelor lexicale identificate în *Atlasul Dialectal Bulgar*, trăsăturile lor fonetice şi semantismul permit observația că în vocabularul limbii bulgare s-au conservat termeni româneşti, fie de origine latină sau autohtonă, fie de proveniență străină, formând primul strat de împrumuturi româneşti, deci din perioada de bilingvism româno-bulgar (**баéр, поя́та, бу́ш**). Ulterior aceşti termeni s-au modificat semantic în funcție de realii, dar şi de seria sinonimică căreia s-au subordonat în corelație cu alți termeni de proveniență slavă, greacă, turcă etc.

Un alt strat îl formează termenii **кукуру́з, маму́л, мамали́га, барабо́й**, pătrunşi după încheierea perioadei de bilingvism (sec. XIII – Bernstein, *Omagiu I. Iordan*, 78), a căror vechime coincide cu introducerea obiectului sau plantei în gospodăria țărănească.

Un ultim strat, de dată recentă (în sec. al XIX-lea, epoca renaşterii bulgare, când s-a intensificat mişcarea de eliberare şi sute de revoluționari, oameni de cultură, tipografi, scriitori şi jurnalişti, buni cunoscători ai limbii române, o bună parte din ei instruiți în şcoli româneşti, şi-au desfăşurat activitatea ocrotiți de guvernul român, au editat reviste şi ziare bilingve sau

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

numai în limba română – vezi Mihăilă, *Aspecte teoretice*, 58) îl constituie cuvintele răspândite în nordul teritoriului bulgar, ariile lor prefigurându-se în continuante directe ale ariilor termenilor româneşti (de ex. **бордéй, прúспа, малáй, бáрдза, бýнда, лéвка/л'óка, джéр / джúр**).

Note

1. St. Stoikov, *Bălgarska dialektologija*, Sofia, 1968, p. 72, 142; Vl. Gheorghiev, Iv. Duridanov, *Ezikoznanie*, Sofia, 1965, p. 96-97.
2. St. Stoikov, *Op. cit.*, p. 204.
3. St. Stoianov, *Gramatika na bălgarskija knižoven ezik. Fonetika I Morfologija*, *Sofia*, *1964.*, p. 91.
4. M. Mladenov, înclină spre ideea originii bulgăreşti a termenului *leucă* neluând în consideraţie faptul că nu este inclus printre împrumuturile slave în limba română, *Note lexicale şi etimologice*, LR, XXIII, Bucureşti, 1974, 1, p. 52.
5. St. Stoikov, *op .cit.*, Sofia, 1968, p. 140.
6. Transformarea lat. [***l***], [***ll***] + ***j*** > [***l'***] > [***i***] s-a efectuat în româna comună; cf. M. Sala, *Contribuţii la fonetica istorică a limbii române*, Bucureşti, 1970, p. 49, 115-154.
7. Hr. Holiolcev, *Za proizhoda na kukuruz (kukurica) "carevica Zea Mays"*, Izvestija, XI, Sofia, 1964, p. 464 şi urm.
8. Hr. Holiolcev, *Za proizhoda na kukuruz (kukurica "carevica Zea Mays"*, Izvestija, XI, Sofia, 1964, p. 464 şi urm.
9. G. Weigand, *Die Terminologie des Maises im Bulgarischen, Rumänischen und Kleinrussischen*, Jahresbericht, XVII-XVIII, Leipzig, 1911, p. 364.
10. Cf. soluţia, *mamul* < *mamuliga* < * *mamula*, propusă de G. Pascu, *Rumänische Elemente in den Balkansprachen*, Genéve, 1924, p. 251.
11. Iv. Zaimov, *op.cit.*, p. 115; Sv. Ivancev, *Edno văzmozno objasnenie na nazvanieto gălăbi za carevicata*, Izvestija, XVI, Sofia, 1968, p. 147-150; Maria Rădulescu, *Raporturi lingvistice bulgaro-române*, Omagiu I. Iordan, 1958, p. 717.

BIBLIOGRAFIE

1. Dicţionare

Andreicin, L. Andreicin, L. Gheorghiev, St. Ilcev, N. Kostov, Iv. Lekov, St. Stoianov, Ţv. Todorov, *Bălgarski tălkoven rečnik*, Ediţia a IV-a, adăugită şi revizuită de Dimităr Popov, Sofia, 1994.

BER I-V, Vl. Gheorghiev (redactor), Iv. Gălăbov, I. Zaimov, St. Ilcev ş. a., *Bălgarski etimologičen rečnik*, I-III, Sofia, 1971 (1979) – 1986; redactori ştiinţifici Vl. Gheorghiev şi Iv. Duridanov, IV, Sofia, 1995; redactor responsabil Iv. Duridanov, V, Sofia, 1996 (publicarea continua).

DLR I-XII, *Dicţionarul limbii române*, [*DA*] redactor Sextil Puşcariu, Tomul I, partea I (A-B), 1913, partea II (C), 1939; partea III, fasc. 1 (D-De), 1949; Tomul II, partea I (F-I), 1934,

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

partea II, fasc. 1, 2, 3, (J-Lojnița), 1937, 1940, 1948, Bucureşti (Academia Română); [*DLR*] Serie nouă, redactori responsabili Iorgu Iordan, Alexandru Graur, Ion Coteanu, Tomurile VI-XII, 1965-1994 (publicarea continuă).
DLRM, *Dicționarul limbii române moderne*, redactor D. Macrea, Bucureşti, 1958.
Duvernois, A. Duvernois, *Slovar' bolgarskogo jazyka po pamjatnikam narodnoj slovesnosti i proizvedenijam novejsej pečati*. I-II, Moscova, 1885-1889.
Gherov I-VI, N. Gherov, *Rečnik na bălgarski ezik s tălkuvane rečite na bălgarski i ruski*, I-V, Ediție fotomecanică, Sofia, 1975-1978; vol. VI – *Dopălnenię* de T. Pancev, Sofia, 1978.
Mihăilă, *DLRV*, G. Mihăilă, *Dicționarul limbii române vechi (sfârşitul sec. X – începutul sec. XVI)*, Bucureşti, 1974.
Mladenov, *Ęt.r*., St. Mladenov, *Etimologičeski i pravopisen rečnik na bălgarskija knižoven ezik*, Sofia, 1941.
Mladenov, *Tălk.*, St. Mladenov, *Bălgarski tălkoven rečnik s ogled kăm narodnite govori*, I (A-K), Sofia, 1951.
RBE I-VIII, Kristalina Ciolakova (red. şef), Keti Niceva, Siika Spasova-Mihailova, *Rečnik na bălgarskija ezik*, I-VIII, Sofia, 1977 (1979, 1981, 1984, 1990, 1993)-1995 (publicarea continuă).

2. Atlase lingvistice

ALRM, s. n. I-III, *Micul Atlas Lingvistic Român*. Serie nouă.
ALRR Munt., Dobr., II, *Atlasul Lingvistic Român pe regiuni. Muntenia şI Dobrogea*, I-II, Bucureşti, 1996.
NALR Olt. II, *Noul Atlas Lingvistic Român pe regiuni. Oltenia*, vol. II, sub conducerea lui Boris Cazacu, Bucureşti, 1970.
BDAI-IV, *Bălgarski dialekten atlas*, vol. I, Sofia, 1964; vol. II, 1966; vol. III, 1975; vol. IV, 1981.
ADÇ, *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas*, vypusk 1, Kišinev, 1989. *Atlasul dialectologic carpatic comun*, vol. 1, Chişinău, 1989.

3. Lucrări ştiințifice

Omagiu I. Iordan, *Omagiu lui Iorgu Iordan cu prilejul împlinirii a 70 de ani*, Bucureşti, 1958.
RS, *Romanoslavica* (Bucureşti).
SCL, *Studii şi cercetări lingvistice* (Bucureşti).
Bălg.dial. I-VIII, *Bălgarska dialektologija.Proučvanija i materiali.* (Sofia; I-1962).
Izvestija, *Izvestija na Instituta za bălgarski ezik*(Sofia).
Trudove, *Trudove po bălgarska dialektologija*(Sofia).
Bernard, R. Bernard, *Dve ironični nazvanija na časti na tjaloto v balkanskite ezici*,Bălg.ez., Sofia, 1966, p. 344-347.
Bernstein, Omagiu, S. B. Bernstein, *Cu privire la legăturile lingvistice slavo-române*, Omagiu I. Iordan, Bucureşti, 1958, p. 77-79.
Capidan, Raporturi, Th. Capidan, *Raporturile lingvistice slavo-române. I. Influența română asupra limbii bulgare*, DR, III, (1922-1923), Cluj, 1924, p. 9-238.

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)

Mihăilă, Împrumuturi, G. Mihăilă, *Împrumuturi vechi sud-slave în limba română. Studiu lexico-semantic*, Bucureşti, 1960.
Mihăilă, Aspecte teoretice, G. Mihăilă, *Aspecte teoretice şi istorice ale studierii raporturilor lingvistice vechi slavo-române*, SCL, XXXIII, Bucureşti, 1982, 1, p. 56-67.
Mladenov, El. rom., M. Sl. Mladenov, *Elemente româneşti în terminologia populară bulgară din domeniul îmbrăcămintei*, CL, XVII, Cluj, 1972, 2, p. 263-278.
Mladenov, M. Sl. Mladenov, *Neskol'kọ leksičeskiḥ rumynskiḥ zaimstvovanij v severovostočnyḥ bolgarskiḥ govorah . /Po . dannym . Bolgarskogo . dialektologičeskogo . atlasa, t. II, 1966/*, Balkanskoe jazykoznanie., XIII, Moscova, 1970, 2, p. 27-30.
Niţă – Armaş şi col., Silvia Niţă-Armaş, N. Pavliuc, D. Gămulescu, T. Pleter, M. Mitu, Elena Timofte, Maria Osman-Zavera, I. Rebuşapcă, Teodora Alexandru, D. Zavera, A Tănăsescu, *L'influence roumaine sur le lexique des langues slaves*, RS, XVI, Bucureşti, 1968, p. 59-121.
Osman-ZaveraMaria,Osman-Zavera, *Împrumuturi lexicale româneşti în graiurile limbii bulgare*.
Împr.(Rez.), Rezumatul tezei de doctorat, Bucureşti, 1977.
Arnaudov, şi col., M. Arnaudov, Iv. Burin, Hr. Vakarelski, P. Dinekov, D. Osinin, *Bălgarsko narodno tvorčestvo*, I-XIII, Sofia, 1961-1965

Echivalenţe alfabetice

ž – j; **č** – ce/ci ; **š** – ş ; **c** – ţ ; **k** – c ; **ja** – ea/ia ; **ju** – iu ; **jo** – io; **j** – i (scurt); bg. **ъ** se redă prin **ă**

BDD-A3598 © 2002 Ovidius University Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-27 03:13:38 UTC)